

موانع پیشرفت انقلاب اسلامی

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی موانع پیشرفت انقلاب اسلامی می‌پردازد. انقلاب اسلامی ایران به‌رغم دستاوردهای بسیاری که در جهت تحقق اهداف خود داشته است، با موانع بسیاری نیز روبرو بوده است. این موانع موجب شده تا تمام اهداف انقلاب آن گونه که شایسته و مورد انتظار بوده است، تحقق نیابد. بی‌تردید با فقدان چنین موانعی می‌توانستیم انقلاب را در تحقق اهداف خود بسیار فراتر از آنچه امروز وجود دارد، مشاهده کنیم. این موانع را می‌توان به موانع درونی و موانع بیرونی تقسیم کرد. از جمله موانع درونی، می‌توان به زمان بر بودن تحقق اهداف انقلاب؛ عقب ماندگی ایران قبل از انقلاب؛ نبود الگو و نرم‌افزار؛ ناامنی و درگیری‌های داخلی؛ سیاست‌زدگی؛ اختلاف مسئولان؛ رفاه‌زدگی و اشرافی‌گری و سوء مدیریت اشاره کرد. در موانع خارجی نیز انقلاب با توطئه‌های بسیاری از جانب دشمنان مواجه بوده است. تهاجم فرهنگی؛ تحریم اقتصادی و جنگ تحمیلی مهم‌ترین عوامل خارجی بوده‌اند که موانع جدی و گسترده‌ای در جهت پیشرفت کشور و پیشبرد اهداف انقلاب ایجاد کرده‌اند.

کلید واژه: انقلاب اسلامی، اهداف انقلاب، موانع پیشرفت.

مقدمه

هنگامی که از موانع تحقق اهداف انقلاب سخن می‌گوییم، باید توجه داشته باشیم که اولاً مقصود تنها برخی از اهداف انقلاب است؛ و ثانیاً در همان مواردی که اهداف انقلاب به طور کامل برآورده نشده، به تحقق نسبی آن‌ها توجه شود و نباید حکم کلی در مورد آن‌ها صادر کرد.

یکی از اشتباهات در داوری نسبت به تحقق یک هدف یا هر موضوع دیگر، این است که نگاه به آن، به صورت سیاه یا سفید، و همه یا هیچ باشد؛ یعنی اعتقاد بر این باشد که آن موضوع یا هدف مذکور، یا به طور کامل به سرانجام رسیده، یا اصلاً تحقق نیافته است، حتی اگر به بخش اعظم آن دست یافته باشیم؛ یا گاهی که اهداف دارای مراحل است و برخی از مراحل تحقق یافته، اما چون به مرحله آخر نرسیده، داوری در مورد آن به گونه‌ای باشد که گویا هیچ توفیقی در آن حاصل نشده است؛ مثلاً عدالت اجتماعی و رفع تبعیض‌ها و کوتاه شدن دست خیانته‌کاران از بیت‌المال مسلمانان یکی از اهداف انقلاب اسلامی بوده است و بی‌تردید این هدف تا حد و اندازه خاصی تحقق یافته است؛ اما افراد بسیاری بدون توجه به دستاوردهای بسیاری در این زمینه، به آن به طور کامل پاسخ منفی می‌دهند؛ یعنی گویا انقلاب در تحقق چنین هدفی هیچ توفیقی نداشته یا به هیچ مرحله‌ای از این مراحل نرسیده است؛ زیرا نگاه آنان به این مسأله نگاه حداکثری است و چون این چشم‌انداز (کامل و ۱۰۰٪) تحقق نیافته، پس آن را به طور کامل انکار می‌کنند. چنین داوری اشتباه بزرگی است. با چنین داوری‌ای درباره تحقق اهداف، حتی حکومت امام علی علیه السلام نیز حکومت عادلانه نخواهد بود، یا آن حضرت را در تحقق

حکومت عادلانه نباید موفق بدانیم؛ زیرا در زمان حکومت حضرت آن گونه که امام می‌خواست، به دلایل بسیار، عدالت و اهداف فرهنگی، اقتصادی و... به طور کامل تحقق نیافت و مدینه فاضله مورد نظر آن حضرت محقق نشد. برخی از فرمانداران حضرت به مردم ظلم و به بیت‌المال خیانت می‌کردند و تنها زمانی که حضرت از این امر آگاه می‌شدند، آن‌ها را عزل می‌کردند؛ مانند شکایتی که سوده همدانی از فرماندار شهر نزد امیرالمؤمنین برد،^۱ یا فرماندارانی که خائن بودند و پس از مدتی به معاویه پیوستند،^۲ و نیز برخی از ظلم‌ها و خیانت‌هایی که به آن حضرت گزارش نمی‌شد. آن حضرت همچنین در ابتدای حکومت وعده داده بودند که تمام اموالی که به ناحق از بیت‌المال مسلمانان به تاراج رفته بود، به بیت‌المال برگرداند،^۳ اما عملاً به دلیل کارشکنی‌ها موفق به انجام این هدف نشدند؛ یا آن حضرت تلاش داشتند برخی از کجروی‌ها و تحریف‌های صورت گرفته در دین را اصلاح کنند، اما به دلیل عدم پذیرش مردمان از انجام آن‌ها منصرف شدند.^۴ همچنین برخی از اهدافی که امام به دلیل سستی یاران، موفق به انجام آن‌ها نشدند.^۵ با این این همه بی‌تردید حکومت آن حضرت علیه‌السلام حکومت عادلانه و الگوی

۱. ابن‌اعثم، الفتوح، ج ۳، ص ۶۰-۶۱.

۲. مسعودی، مروج الذهب، ج ۲، ص ۴۱۹.

۳. نهج البلاغه، خطبه ۱۵.

۴. مجلسی، بحار الانوار، ج ۳۴، ص ۱۶۷؛ کلینی، الکافی، ج ۸، ص ۵۸.

۵. نهج البلاغه، ص ۱۸۸-۱۸۹؛ معادی‌خواه، نخستین نیم قرن اول از اسلام در آئینه نهج

البلاغه، ص ۳۳۸.

موفق در تحقق اهداف اسلام بوده است؛ زیرا به طور نسبی و در شرایط خاص خود توانست اهداف اسلام را محقق سازد.

رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: «پس از تشکیل حکومت حقّه نبی اکرم ﷺ و حتی سال‌ها بعد از آن بزرگوار، هنوز در جامعه افراد ضعیف و فقیر دیده می‌شدند؛ امیرالمؤمنین علیه السلام را مشاهده می‌کنیم که به خانهٔ یتام و فقرا می‌رفتند؛ کسانی که بچه‌هاشان شب شام نداشتند و مادر با آب گرمی که روی چراغ گذاشته بود، آن‌ها را سرگرم می‌کرد! این حوادث مربوط به چه سال‌هایی است؟ چقدر از انقلاب پیامبر گذشته بود؟ نزدیک به چهل سال از هجرت پیامبر گذشته بود و این حوادث اتفاق افتاده بود».^۱

ایشان همچنین در مورد تحقق نسبی اهداف انقلاب فرموده‌اند: «علی‌رغم آنچه دشمنان ما می‌خواستند و امروز تبلیغ می‌کنند، ما پیشرفت کرده‌ایم. معنای این پیشرفت‌ها این نیست که ما به هدف‌های خود رسیده‌ایم. من بارها گفته‌ام، الآن هم می‌گوییم، بنده به عنوان یک طلبهٔ انقلابی معتقد به اسلام و انقلاب، اعتقاد این است که در بسیاری از اهداف خود هنوز در نیمهٔ راه هستیم. ما عدالت اجتماعی و بنیان‌کنی فقر و آبادسازی همه‌جانبهٔ کشور را می‌خواستیم؛ اما هنوز به آن مقاصد نرسیده‌ایم».^۲ ایشان با بیان این سخن، در عین حال تأکید دارد که برخی از مسیرهای سخت انقلاب و اهداف آن را پشت سر گذاشته و از آن‌ها عبور کرده‌ایم^۳ و به اهداف میانی انقلاب دست یافته‌ایم؛ اگرچه به هدف یا اهداف نهایی انقلاب نرسیده‌ایم.^۴

1. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2599>

2. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3223>

3. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2111>

4. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=10881>

با توجه به این نکته، مقصود از بررسی موانع تحقق اهداف انقلاب، آن است که چه موانعی موجب شده اهداف انقلاب به نتیجه مطلوب نرسد و به طور کامل تحقق نیابد؛ این موانع در دو بخش موانع درونی و موانع بیرونی تنظیم شده است.

۱- موانع درونی

الف) زمان بر بودن تحقق اهداف انقلاب

برخی از اهداف انقلاب که اهداف بنیادین، ریشه‌ای و عمیق هستند، برای تحقق خود به زمان طولانی نیاز دارند؛ زیرا انقلاب به معنای تغییر ریشه‌ای و عمیق ساختار گذشته و کاشتن نهال جدید و تازه است و باید مدتی بگذرد تا این نهال رشد کند و به ثمر رسد. تفاوت انقلاب با اصلاحات دیگر در ساختار یک نظام، این است که اصلاحات دیگر با ظاهر و روبنا سروکار دارند؛ اما انقلاب تغییر ساختار و زیربنا را هدف قرار می‌دهد؛ همان‌گونه که رهبر انقلاب فرمودند: «انقلاب فقط شورش کردن، به خیابان ریختن و جنجال کردن نیست. انقلاب یعنی تغییر بنیادین همهٔ نهادهای اصلی زندگی جامعه؛ تغییر بنیادین آنچه غلط و کج و نابجاست، به آنچه صحیح و مستقیم و بجاست...؛ این امری است که به تدریج و در طول زمان با تلاش و مجاهدت دائمی انجام می‌گیرد؛ مشروط بر این‌که روح و خواست و ضرورت انقلاب در مردم باقی بماند».^۱

ایشان همچنین در مورد فرایند تدریجی و گسترده بودن اهداف انقلاب فرموده است: «عزیزان من! انقلاب یک امر دفعی نیست؛ یک امر تدریجی

---

1. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=7227>

است. یک مرحله انقلاب که تغییر نظام سیاسی است، دفعی است؛ اما در طول زمان، انقلاب باید تحقق پیدا کند. این تحقق چگونه است؟ این تحقق به آن است که آن بخش‌هایی که عقب مانده و تحوّل پیدا نکرده است، تحوّل پیدا کند؛ و روز به روز راه‌های جدید، کارهای جدید، فکرهای جدید و روش‌های جدید، در چارچوب و بر پایه آن ارزش‌ها در جامعه به وجود بیاید و پیش برود، تا آن ملت بتواند با نشاط و با قدرت به سمت هدفِ خودش حرکت کند. آینده بسیار روشنی پیش روی ماست که به سمت آن در حرکتیم؛ آینده‌ای که ملت ایران خواهد توانست به برکت اسلام و نظام اسلامی، هم عدالت اجتماعی و رفاه مادی داشته باشد، و هم به استقلال کامل دست یابد. از روز اول پیروزی انقلاب، ما به سمت این آینده حرکت کرده‌ایم.^۱

در واقع اهداف انقلاب دارای گستره‌ای است که از اهداف ابتدایی، آغاز و به اهداف متوسط و سپس نهایی، ختم می‌شود؛ و چنانچه از زمان‌بر بودن تحقق اهداف سخن می‌گوییم، مقصود رسیدن به اهداف نهایی انقلاب است. رهبر انقلاب با اشاره به زمان‌بر بودن تحقق اهداف نهایی می‌فرماید: «فرایند تحقق هدف‌های اسلامی، یک فرایند طولانی و البته دشوار است. به طور نسبی انسان به آن اهداف نزدیک می‌شود؛ اما تحقق آن‌ها، بسیار طولانی است. قدم اول که پُرهیجان‌تر و پُرسروصداتر از همه است، ایجاد انقلاب اسلامی است. کار آسانی نبود؛ لیکن این آسان‌ترین است. قدم بعدی، ترتیب نظام اسلامی بر انقلاب اسلامی است، یعنی هندسه عمومی جامعه، اسلامی بشود؛ که این هم شد. قدم بعدی - که از

1. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3005>

این‌ها دشوارتر است - ایجاد دولت اسلامی است. دولت نه به معنای هیئت وزیران؛ یعنی مجموعه کارگزاران حکومت؛ یعنی من و شما. ما باید به معنای واقعی کلمه، در درون این نظام اسلامی، اسلامی شویم. این مشکل‌تر از مراحل قبلی است»^۱.

یکی از دلایل زمان‌بری تحقق اهداف، عقب‌ماندگی زیاد ایران از کشورهای پیشرفته در گذشته بوده است. وضعیت سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه در زمان طاغوت، با اهداف مورد نظر انقلاب اسلامی فاصله بسیار زیاد داشت. رژیم گذشته نه تنها در سیاست، بلکه در اقتصاد، فرهنگ، آموزش، علم و تکنولوژی و... وابسته بود. این مسأله موجب شده بود تا این رژیم و این کشور در همه عرصه‌ها از کشورهای پیشرفته بسیار عقب بماند؛ و پر شدن این فاصله، به طور طبیعی به زمان بسیار نیاز دارد. در حوزه علمی و آموزشی، علی‌رغم تلاش‌های بسیار پس از انقلاب برای بهبود این وضعیت و موفقیت‌های بسیار در عرصه علم و فناوری، کشور ما همچنان از برخی از کشورهای پیشرفته در مواردی عقب مانده است. اگرچه امروز در آمارهای رسمی جهانی، شاخصه‌های رشد علمی و فناوری ایران از بسیاری از کشورهای جهان، حتی کشورهای پیشرفته و صنعتی نیز بیش‌تر است؛^۲ اما این رشد هنوز نتوانسته است کاستی‌ها و فاصله زیاد در گذشته را به طور کامل جبران کند.

از نظر روابط اجتماعی و سیاسی و تعامل دولت و ملت، با یک تاریخ ۲۵۰۰ ساله از بدینی و فاصله میان دولت و ملت روبه‌رو هستیم که پر شدن این خلأ، زمان طولانی‌ای را طلب می‌کند. در عرصه فرهنگی

---

1. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=10881>

2. <http://yon.ir/Md89B.yon.ir/aLHW6>

میراث‌دار نظام آموزشی‌ای هستیم که خلاقیت و پیشرفت در آن کمتر مینا قرار داشت و مدرک‌گرایی از شاخصه‌های اصلی بوده است که متأسفانه همچنان سایه آن بر سر نظام اسلامی باقی مانده است. از نظر اقتصادی نیز نظام گذشته در مسأله توسعه، بر اساس ساخت فیزیکی جامعه و توجه به سطح و ظواهر استوار بوده است. تغییر بنیادین چنین ساختاری، با توجه به مشکلات بسیاری که پس از انقلاب و در طول جنگ تحمیلی به وجود آمد، بسیار مشکل و زمان‌بر خواهد بود. رسیدن به آزادی‌های مدنی و اجتماعی و عقیدتی و... با توجه به متغیرهای بسیاری که در آن وجود دارد، زمان طولانی‌ای را می‌طلبد.

بنابراین آنچه در این جا حائز اهمیت است، این است که نظام اسلامی در مسیر رسیدن به اهداف انقلاب حرکت می‌کند و اگرچه در مقاطعی حرکت نظام به سوی آن اهداف، کند بوده، اما این حرکت هیچ‌گاه متوقف نشده است و برخی از اهداف ابتدایی و متوسط را نیز پشت سر گذاشته است. ضمن آن‌که باید این نکته را نیز مؤکداً یادآور شویم که هدف نهایی اسلام و رسیدن به جامعه فاضله و کامل در آینده‌ای نزدیک یا دور با ظهور ولی عصر عجله الله تعالی فرجه تحقق خواهد یافت و نباید کسی داعیه تحقق آن نظام عادلانه جهانی، یا حتی در سطح کشور ایران را داشته باشد و تنها باید خود را در مسیر رسیدن به آن هدف نهایی و هر چه نزدیک‌تر شدن به آن بدانیم؛ همان‌گونه که امام علیه السلام بارها فرمودند که باید نهایت تلاش ما این باشد تا انقلاب را به دست صاحب اصلی آن برسانیم^۱ و این انقلاب را به جایی برسانیم که مقدمه ظهور فراهم شود.^۲

۱. صحیفه امام، ج ۱۵، ص ۳۸۵؛ ج ۱۶، ص ۱۸۳؛ ج ۱۹، ص ۲۰۹.

۲. همان، ج ۸، ص ۳۸۴.

ب) فقدان الگو و نرم‌افزار

بی‌تردید هر نظام و کشوری برای دستیابی به اهداف و توسعه در ابعاد مختلف، به الگو و نرم‌افزارهایی نیاز دارد و نظام اسلامی ایران نیز از آن بی‌نیاز نیست. این نرم‌افزار و الگو - جز آنچه در صدر اسلام و به شکل ساده و بسیط شکل گرفته بود - وجود نداشت، به صورت اجرایی در جهان امروز، دارای سابقه نبود و پیش از انقلاب نیز چارچوب‌های آن ترسیم نشده بود.^۱ اگرچه امام به عنوان معمار انقلاب و با طرح نظریه ولایت فقیه و نیز رهبری با تدوین و ابلاغ اصول نظام اسلامی، کلیات آن را بیان فرموده‌اند، اما پیاده‌سازی آن‌ها به طرح‌ها و الگوی عملی و جزئی و مشخص نیاز دارد؛ بنابراین لازم است این موضوع توسط اندیشمندان و متخصصان اندیشیده، ساخته و کامل شود تا بر اساس آن انقلاب اسلامی در مسیر درست به سوی دستیابی به اهداف خود حرکت کند. این الگو و نرم‌افزارهای آن در طول ۴۰ سال انقلاب به تدریج و گاهی به صورت مقطعی طراحی و اجرا شده است و تا حد و اندازه‌ای نیز موفق بوده است؛ اما فراهم آمدن الگوی کامل و جامع توسعه اقتصادی و فرهنگی و پیاده‌سازی آن‌ها به سالیان بسیار نیاز دارد. این عامل نیز از عوامل کند شدن دستیابی به برخی از اهداف انقلاب بوده است.

ج) ناامنی و درگیری‌های داخلی

پس از وقوع انقلاب، در حالی که برای پیشبرد اهداف انقلاب به حضور همه اقشار جامعه و امنیت و شروع سازندگی نیاز بود، این کشور با توطئه‌های بسیاری مواجه شد؛ از جمله مخالفت گروهک‌های بسیاری با

۱. مرتضی مطهری، نهضت‌های اسلامی در صد ساله اخیر، ص ۹۶-۹۸.

نظام و انقلاب که از پیش وجود داشتند یا پس از انقلاب به وجود آمدند و بعضاً به جنگ و درگیری مسلحانه با انقلاب نیز اقدام کردند که برخی از آن‌ها مانند سازمان مجاهدین خلق (منافقین) هنوز وجود دارند و به این کشور و اهداف انقلاب ضربه می‌زنند؛ ایجاد غائله و شورش و ناامنی در بسیاری از شهرها و استان‌های مرزی کشور، مانند غائله بلوچستان، آذربایجان، ترکمن صحرا، کردستان که مورد اخیر تا سالیان درازی ادامه یافت و خسارات بسیاری بر این کشور تحمیل کردند؛ و با ترور شخصیت‌های بزرگ نظام و متخصصان و کارشناسان، انقلاب و ملت ما را از سرمایه‌های ارزشمندی محروم کردند که برای تحقق اهداف انقلاب از اهمیت بسزایی برخوردار بودند و نقش بسیاری داشتند.

این موارد و موارد مشابه دیگر، موجب نابودی سرمایه‌های مادی، معنوی، اقتصادی و... بسیاری شده است که می‌توانست در جهت توسعه کشور و تحقق اهداف انقلاب به خدمت گرفته شود.

(د) سیاست‌زدگی

بزرگ شدن نقش سیاست در اندیشه و عمل و افکار مسئولان، یکی از موانع تحقق اهداف انقلاب در ابعاد دیگر خود بوده است. این عامل موجب شده عوامل اقتصادی، فرهنگی و... پیشرفت جامعه و تحقق اهداف آن کمتر مورد توجه قرار گیرد یا مغفول واقع شود. پررنگ شدن نقش سیاست موجب می‌شود افکار و اندیشه‌های متخصصان که باید در خدمت پیشرفت اقتصادی و فرهنگی و... به کار گرفته شود، در خدمت اهداف سیاسی و یا حتی استحکام موقعیت سیاسی یک گروه و حزب درآید. همچنین موجب می‌شود طرح‌ها و راهکارهای اقتصادی،

اجتماعی، فرهنگی و... برای تحقق اهداف انقلاب که افراد دیگر گروه‌های سیاسی طرح می‌کنند، نادیده گرفته شود. در جامعه ما پس از انقلاب، متأسفانه سیاست بیش از حد فربه شده و به نوعی زیربنای تمام امور دیگر (اقتصاد، فرهنگ و...) قرار گرفته است و عده بسیاری از دریچه سیاست به همه چیز نگاه می‌کنند؛ در حالی که انقلاب پیامبر، یک انقلاب فرهنگی و بعثت ایشان برای تکمیل اخلاق انسان‌ها^۱ و گسترش عدالت در تمام ابعاد آن^۲ بوده است، اما پرداخت بیش از حد به سیاست، موجب غفلت، یا کم‌توجهی به اهداف دیگر انقلاب شده است.

ه) رفاه‌زدگی و اشرافی‌گری مسئولان

مسئولان نظام اسلامی به اندازه عوامل رژیم گذشته به این آفت آلوده نشده‌اند؛ اما متأسفانه رگه‌هایی از این آفت، کم‌وبیش و با شدت و ضعف در میان برخی از مدیران نظام راه یافته و بارها در کلام امام علیه السلام و رهبری نسبت به آن هشدار داده شده است.

رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: «از جمله چیزهایی که روند حرکت به سمت عدالت را در جامعه کند می‌کند، نمود اشرافی‌گری در مسئولان بالای کشور است. اشرافی‌گری دو عیب دارد؛ عیب دومش از عیب اولش

---

۱. «بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ»؛ محمدباقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۶، ص ۲۱۰؛ ج ۶۷، ص ۳۷۲.

۲. ما پیامبران خود را با دلایل روشن فرستادیم و به آن‌ها کتاب و میزان نازل کردیم تا مردم به عدالت قیام کنند (سوره حدید، آیه ۲۵).

بزرگ‌تر است. عیب اول اشرافی‌گری، اسراف و... است؛ اما عیب دوم بدتر است و آن این است که فرهنگ‌سازی می‌کند؛^۱ و هنگامی که چنین چیزی فرهنگ‌سازی شود، نه تنها مسئولان، بلکه تمام مردم به سوی آن کشیده می‌شوند. علاوه بر تضعیف عدالت‌خواهی، موجب راحت‌طلبی می‌شود و مسئولانی که به این آفت آلوده می‌شوند، طبعاً سختی‌ها را تحمل نخواهند کرد؛ در حالی که لازمه تحقق اهداف انقلاب، تحمل و بردباری در برابر سختی‌ها و مشکلات است.

در این جا باید رخنه فرصت‌طلبان و افراد فاقد صلاحیت به ساختار نظام اسلامی را نیز یادآور شویم؛ کسانی همچون بنی‌صدر. اگرچه این رخنه‌ها گسترده نبود؛ اما در حد و اندازه خود موجب مشکلاتی برای کشور و عقب‌ماندگی انقلاب در دستیابی به اهداف خود شده است. دلسوزان و متفکران نظام اسلامی از ابتدا خطر چنین عاملی را گوشزد کرده‌اند. استاد مطهری با یادآوری انقلاب مشروطه و قدرت گرفتن فرصت‌طلبان، این خطر را از همان ابتدای انقلاب و حتی پیش از آن یادآور شده بود.^۲

و) سوء مدیریت مدیران

سوء مدیریت ابعاد مختلفی دارد. یکی از آن‌ها توجه نداشتن برخی از مسئولان نظام به موضوعات و اهداف مهم و مهم انقلاب بوده است. برخی از مسئولان نظام، موضوع‌های مهم‌تر را واگذاشته و به مسائل فرعی‌تر پرداختند. مثلاً یکی از موضوعات مهمی که از اهداف اصلی انقلاب نیز بوده، توجه و گسترش عدالت در جامعه بوده است؛ اما اموری دیگر - مانند آنچه در سیاست‌زدگی بیان شد یا پرداختن به موضوعات

1. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3079>

۲. مرتضی مطهری، نهضت‌های اسلامی در صد ساله اخیر، ص ۹۳-۹۶.

دیگر یا سختی تلاش برای گسترش عدالت در جامعه - موجب شد از این امر مهم‌تر سر باز زنند یا نسبت به آن، اهمال و سستی بورزند. رهبر انقلاب با اشاره به همین موضوع می‌فرماید: «عدالت از چیزهایی است که نباید آن را فراموش کرد. شما نهج البلاغه را که نگاه می‌کنید، می‌بینید در سرتاپای نهج البلاغه عدالت وجود دارد. اعتقاد جدی بنده این است که بسیاری از ناکامی‌های امروز ما در عرصه رسیدن به هدف‌های انقلاب و اداره مطلوب کشور، به دلیل کم‌اعتنایی به عدالت است»^۱.

۲- عوامل خارجی

تردیدی نیست که یکی از مهم‌ترین موانع تحقق اهداف انقلاب، عوامل خارجی و دشمنان این نظام و انقلاب بودند و هستند که در ابعاد مختلف در رسیدن انقلاب به اهداف انقلاب، کارشکنی و توطئه کرده‌اند؛ به بیان رهبر انقلاب «اگر دشمن توطئه نمی‌کرد، اگر دشمن به رهبری استکبار جهانی و در رأسش امریکای پلید و خبیث، علیه این مملکت فعالیت نمی‌کرد، خیلی از این کارها انجام شده بود»^۲.

دشمنان خارجی انقلاب برای جلوگیری از اهداف آن و توسعه کشور در ابعاد مختلف توطئه کرده‌اند که مهم‌ترین نمود آن‌ها را در تهاجم فرهنگی، اقتصادی و جنگ تحمیلی می‌توان دید.

الف) تهاجم فرهنگی

اصلاح فرهنگ طاغوتی به فرهنگ اسلام ناب و انقلاب، یکی از اهداف نظام اسلامی است که به شکل‌های مختلف و با بهره‌گیری از ابزارهای

---

1. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=7227>

2. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2770>

مختلف رسانه‌ای و تبلیغی، مورد تهاجم دشمنان نظام اسلامی قرار گرفته است. دشمنان با توجه به حجم رسانه‌ای گسترده‌ای که دارند و با استفاده از کارشناسان در امور مختلف و برپایی کنفرانس‌ها و تشکیل اتاق‌های فکر و برنامه‌ریزی، به شناسایی آسیب‌ها و ضعف‌های موجود در نظام اسلامی پرداختند و از آن‌ها برای ضربه زدن به انقلاب و کند کردن قطار انقلاب در رسیدن به اهداف خود بهره گرفته‌اند.

ب) تحریم اقتصادی

استفاده از این ابزار نیز یکی دیگر از ابعاد تهاجم و توطئه دشمنان برای ایجاد مانع در تحقق اهداف انقلاب بوده است. ارتباط با ملت‌ها و دولت‌ها و سرمایه‌های جهانی، یکی از ابزارهای مهم پیشرفت و دستیابی به اهداف اقتصادی است. تحریم‌های اقتصادی مانع این ارتباط‌ها و دادوستد ایران با دیگر کشورها و ملت‌های جهان و کاهش سرمایه‌گذاری خارجی شده و باعث تحمیل شرایط سخت بر نظام اسلامی شده است. این مسأله مانع ورود بسیاری از ابزارها و مواد مورد نیاز برای توسعه اقتصادی کشور است. تحریم اقتصادی حتی برای بهره‌گیری از سرمایه‌ها و پیشرفت‌های علمی کشورهای دیگر، مانع ایجاد کرده است؛ و به بیان مقام معظم رهبری: «محاصره اقتصادی می‌کنند، برای این‌که شاید بتوانند وضع اقتصادی کشور را خراب و بحرانی کنند و مردم را دلسرد و از انقلاب جدا کنند».^۱

ج) جنگ تحمیلی

تهاجم نظامی و تحمیل جنگ ۸ ساله بر ملت ایران، بسیاری از

سرمایه‌های انسانی و اقتصادی را که می‌توانست برای پیشبرد اهداف انقلاب مورد بهره‌برداری قرار گیرد، از بین برد یا به شدت به آن آسیب زد؛ همان‌گونه که رهبر انقلاب فرمودند: «اگر جنگ هشت‌ساله را بر ما تحمیل کردند، به خاطر این بود که ما دیرتر به بازسازی کشور و زنده کردن زمینه‌های عمران پردازیم. استعمار و استکبار می‌دانند که اگر ملت ما به کمک مسئولان و گردانندگان و مدیران دلسوز کشور بتواند ایرانی آباد و آزاد بسازد و آحاد جامعه را کاملاً مرفه و برخوردار از عدالت اجتماعی و سایر ارزش‌های اسلامی کند و در زیر چتر شریعت مقدسه اسلام نگهدارد، در آن صورت، انقلاب بزرگ و شکوهمند ما به خودی خود و بدون آن‌که کسی تلاش کند، به همه کشورهای اسلامی صادر خواهد شد و الگوی دیگران قرار خواهد گرفت».^۱

این جنگ هشت‌ساله، نه تنها بسیاری از سرمایه‌های اقتصادی و انسانی کشور را به خود اختصاص داد، بلکه آسیب‌های روانی، اقتصادی و انسانی آن بعد از ۳۰ سال نیز کاملاً التیام نیافته است.

خسارات این جنگ ابعاد گسترده‌ای داشت که تنها خسارت اقتصادی آن ۱۱۰۰ میلیارد دلار برآورد شده است.^۲ این مقدار خسارت در حالی است که بودجه یک سال کشور برای همه بخش‌ها تنها در حدود ۱۲۰ میلیارد دلار است که تنها ۲۰٪ آن صرف عمران می‌شود. اگر آن سرمایه عظیم در راه عمران و آبادانی و توسعه کشور به کار می‌رفت، نزدیک به ۳۵ سال عمران و آبادانی کشور را پیش می‌برد و تحقق اهداف انقلاب تا حد بسیار وسیع و گسترده تحقق می‌یافت.

---

1. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21331368/4/18>

۲. جعفری ولدانی، کانون بحران در خلیج فارس، ص ۲۵-۲۸.

نتیجه‌گیری

انقلاب اسلامی ایران، در حقیقت انقلاب ارزش‌ها بود و برای تحقق اهداف والای انقلاب تلاش‌های فراوانی صورت گرفته و بسیاری از آنها نیز محقق شده است، اما برخی از اهداف انقلاب، به دلیل موانع پیش‌رو، تحقق نیافته است. زمان‌بر بودن تحقق اهداف، فقدان الگو و نرم‌افزار مناسب، ناامنی و درگیری‌های داخلی، سیاست‌زدگی، رفاه‌زدگی و اشرافی‌گری مسئولان و سوء مدیریت مدیران، موانع داخلی تحقق کامل اهداف انقلاب به شمار می‌روند و مشکلاتی مانند: تهاجم فرهنگی، تحریم اقتصادی و جنگ تحمیلی، موانع خارجی تحقق اهداف انقلاب محسوب می‌شوند.